

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ד, 2014
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים — 05
תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד) נספח:

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון — סיפור קצר

פרק שני — דרמה

פרק שלישי — רומאן ונובלה

פרק רביעי — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

פרק חמישי — שיר שלא נלמד

משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 28 נקודות).

הפרק הרביעי (שירה — 28 נקודות) והפרק החמישי (שיר שלא נלמד — 16 נקודות) הם **חובה**. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.

ג. **חומר עזר מותר בשימוש:** (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.

ד. **הוראות מיוחדות:** (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.

(2) לנבחנים אינטרניים: **חובה** לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.

(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה – 14 נקודות).

1. בסיפורים רבים תפיסת המציאות של הדמות המרכזית שונה מהתפיסה של הסובבים אותה. הסבר והדגם קביעה זו, על פי אחד מן הסיפורים הקצרים שלמדת. מהי השפעת שוני זה על ההתפתחות של עלילת הסיפור? הסבר את דבריך.
2. בסיפורים קצרים רבים מובלעת ביקורת על ערכי החברה. מהי הביקורת על ערכי החברה, המובלעת בסיפור קצר אחד שלמדת? הסבר כיצד הביקורת מעוצבת בסיפור.

איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות / גבריאל גרסיה מארקס

3. לפניך דמויות משנה בסיפור:
האב גונזאגה
השכנה הידענית
אשת העכביש
הרופא
בחר בשתיים מדמויות אלה, אפיין כל אחת מהן, וכתוב כיצד היא מעוצבת בסיפור. הסבר את התרומה של הדמויות שבחרת לבניית המשמעות של הסיפור.

פרק שני — דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 4-12 (28 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"; טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר"
"מקבת", "אותלו"

4. תאר את הסבל הטרגי במחזה שלמדת, והסבר את הגורם (או הגורמים) לסבל זה.
בסס את דבריך על שתי סצנות מן המחזה.

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"
"אנטיגונה"

5. לפניך דברי המקהלה בסיום הטרגדיה "אנטיגונה" (בתרגום אהרון שבתאי).
קרא אותם, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריהם.

הַתְּבוּנָה הַיָּא הַתְּנַאי הַעֲקָרִי לְאִשְׁרִי.

וְגַם אֵין לְפָגַע בְּכַבּוֹד הָאֱלִים.

עֲבוֹר מְלִים גְּדוּלוֹת

מְשַׁלְמִים אֲנָשִׁים יְהִירִים בְּמַכּוֹת גְּדוּלוֹת,

עַד שֶׁלְעַת זְקַנְתָּם

הֵם לּוֹמְדִים תְּבוּנָה.

א. פֶּרֶשׁ דְּבָרִים אֵלֶּה, והסבר על פיהם את יסודות העלילה הטרגית במחזה. (16 נקודות)

ב. הדגם את תפקיד המקהלה בטרגדיה באמצעות קטע אחר מ"אנטיגונה".

(12 נקודות)

"אדיפוס המלך"

6. הגורל הוא שקובע את מהלך חייו של הגיבור הטרגי. עם זאת לגיבור יש מידה של בחירה חופשית.

הסבר והדגם קביעה זו, על פי הטרגדיה "אדיפוס המלך".

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

"המלט"

7. תאר את ה"מחזה בתוך מחזה" בטרגדיה זו.
הסבר מדוע המלט מעלה את ה"מחזה בתוך מחזה", ומהי משמעותו בהקשר של עלילת הטרגדיה.
הדגם את דבריך.

"המלך ליר"

8. תאר את האנלוגיה בין העלילה המשנית ובין העלילה המרכזית בטרגדיה "המלך ליר",
והסבר את תפקיד האנלוגיה בבניית המשמעות הטרגית של המחזה.

"מקבת"

9. בפתחת המחזה המכשפות אומרות: "טוב הרע ורע הטוב!"
הסבר כיצד אמירה זו באה לידי ביטוי בעלילה הטרגית של המחזה.

"אותלו"

10. תאר את דמותה של דסדמונה ואת דמותה של אמליה, והסבר את תפקידיהן בטרגדיה.

מחזה מודרני (מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20)

11. הצג אחד מן הנושאים המרכזיים במחזה המודרני שלמדת.
תאר כיצד נושא זה בא לידי ביטוי במחזה, והסבר שני אמצעים התורמים לעיצובו.
12. "מאבק", "כניעה" או "השלמה עם המציאות" הם דרכי התמודדות של אנשים עם מציאות חייהם.
הסבר והדגם את דרך ההתמודדות של הדמות המרכזית במחזה המודרני שלמדת עם מציאות חייה.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מהשאלות 13-17 (28 נקודות).

- שים לב:** על שאלות 13-14 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 17.
13. תאר גילויים של סובלנות וחמלה או של אדישות ורוע, או שילוב של גילויים אלה, ברומאן או בנובלה שלמדת (בלי "הזקן והים"). הסבר את תרומתם לעיצוב המשמעות של היצירה.
14. תאר את המרחב (מקום או מקומות ההתרחשות) ברומאן או בנובלה שלמדת (כולל "הזקן והים"), והסבר את השפעת המרחב על התנהגות הדמויות, ואת תפקידו בבניית משמעות היצירה שלמדת. הסבר והדגם את דבריך.

הזקן והים / ארנסט המינגווי

15. "לא הייתי צריך להרחיק כל כך, דג" הוא אמר. "לא למענך ולא למעני, אני מצטער, דג". אמירה זו של הזקן משקפת את אופי המאבק המתואר בנובלה. הסבר והדגם קביעה זו.

בדמי ימיה / שמואל יוסף עגנון

16. היומן של עקביה מזל הוא בסיס להבנת סיפור חייה של תרצה. הסבר והדגם קביעה זו.

17. **שים לב:** על שאלה 17 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

תאר התנהגות חריגה או מצב נפשי מורכב של דמות מרכזית ברומאן שלמדת. בסס את תיאוריך על שני אירועים ברומאן. הסבר את הגורמים שהביאו את הדמות להתנהגות זו או למצב נפשי זה.

/המשך בעמוד 6/

פרק רביעי — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

פרק זה הוא חובה. ענה על שתיים מהשאלות 18-30:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 18-22),
ועל שאלה אחת משירת המאה ה-20 (שאלות 23-30) (לכל שאלה — 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים כנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבת במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, בצפריים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

תאר את המתח בשיר בין המשיכה להבלי העולם הזה ובין השאיפה להתקרב לאל,

והסבר את תרומת השורש נע"ר החוזר בשיר לביטוי מתח זה.

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

יחידה, שחרי / יהודה הלוי

יחידה, שחרי האל וספיו, / וכקטרת תני שירך באפיו!
הלא אם תרדפי הבלי זמנך, / ותאמרי כי אמת הם כל כשפיו,
ותולי אחריו לילך ויומך / ותערב לך תנומה מנשפיו –
דעי כי אין בידך מאומה, / אבל עץ ייבשו מחר ענפיו.
היי לפני אל הירך ומלכך / אשר באת לחסות תחת כנפיו:
שמו יגדל ויתקדש בפי כל / אשר נשמת אלוה חי באפיו!

תאר את יחסו של המשורר אל הבלי העולם הזה, והסבר את המטפורה בבית הרביעי בשיר בהקשר זה.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יעירוני בשמה רעיוני / יהודה הלוי

יעירוני בשמה רעיוני / ושימו חסדיך לפני –
הבינוני דבר נפש יצרתה / קשורה בי – והיא נפלאת פעיני!
ולבי ראך ויאמן בך – / כאלו מעמד היתה בסיני.
דרשתיך בחזיוני – ועבר / כבודך בי וירד בעיני.
הקימוני שעפי מיצועי / לברך שם כבודך אדוני.

תאר את חוויית האמונה של הדובר על פי שיר זה.

הסבר כיצד חוויה זו מעוררת את נפש הדובר בבית האחרון.

שירת ביאליק

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את-בקר חיהם הרנינה;
ואני, גזל רך, נשתכחתי מלב
תחת כנפי השכינה.

בדד, בדד נשארתי, והשכינה אף-היא
כנף ימינה השבורה על-ראשי הרעידה.
ידע לבי את-לבה: חרד חרדה עלי,
על-בנה, על-יחידה.

כבר נתגרשה מפל-הנזיות, רק-עוד
פנת סתר שוממה וקטנה נשארה –
בית-המדרש – ותתכס בצל, ואהי
עמה יחד בצרה.

וכשפלה לבבי לחלון, לאור,
וכשצר-לי המקום מתחת לכנפה –
פגשה ראשה בכתפי, ודמעתה על-דף
גמרתי נטפה.

חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
„כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי...”

וכעין סיום של-קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכייה התרשית ההיא
ובדמעה ההיא הרומחת –

תאר את חוויית הבדידות של המשורר כפי שהיא מובעת בשיר, והסבר שתיים מדרכי העיצוב שלה.

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ואם ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

(3) „לא, כי נשרה על-דך גמרא קדושה.
גמרא הימה לזקני שצירת גוילים ומעוכה,
ובכרסה – שתי שערות של-זקנו הלכן,
חוטי ציציות פסולות של-טליתו הקטנה
וסמנים של-הרבה טפות חלב ושענה,
ובגמרא הזאת, במעי אותיות מתות
בדד פרפרה נשמתי.”

– ותחנך? –

(4) „לא, פרפרה ותשורר, מלאכי!
באותיות המתות שירי חיים הקרו,
ובארון ספרי זקני מתי עולם נודעונו.
שונים היו השירים: על-עב קטנה ובהירה,
עלי קרן הזקב ועלי דמעה מוהירה,
עלי ציציות פסולות ועלי טפות של-שענה –
אך שיר אחד לא ידעה – שיר עלומים ואהבה.
ותכל לצאת, ותקמה, ולא מצאה תנחומין,
ותתעלה עד-כלותה, ויהי צר-לה עד-מות.
פעם אחת פקדתי את-גמרותי הבקה –
והנה פרחה מתוכה נשמתי.
ועדין היא טסה ומשוטטת בעולם,
משוטטת ותועה ואינה מוצאת תנחומין;
ובלילות הצנועים שבתחלת כל-חדש,
בהתפלל העולם עלי פגימת הלכנה,
היא מתרפקה בכנפה עלי שער האהבה,
מתרפקת, דופקת ובוכיה בחשאי,
ומתפללה על-האהבה.”

(1) בני, נשמתי איה? –
„שוט בעולם, בקשנה, מלאכי!
יש בעולם כפר שאנו, מקף חומת יערים,
ולכפר רקיע תכלת, בלי מצרים רקיע,
ולרקיע התכלת בת-יחידה באמצע:
עב יחידה, לבנה וקטנה.
ובצהרי יום קיץ בדד שחקשם ילד,
ילד צווב לנפשו, רך ויחיד וחולם –
ואני הוא הילד, מלאכי.
פעם אחת התעלה כל-העולם וישתק,
ושתי עיני הילד השמימה נמשכו,
ויראנה, היחידה, הזכה, הברורה,
ונפשו יצאה בראותו, כצאת יונה משוכה,
אל העב הנחמדה.”

– ותמוג? –

(2) „גם-שמש יש בעולם, מלאכי!
את-נשמתי הצילה קרן פו רחמניה,
ועל-כנפי הזהר ימים רבים פונה
כצפרת לבנה;
פעם רכבה בכפר על-גב קרן הזקב,
הלוך הלכה לבקש פנינת טל בין הדשאים,
ודמעה זכה ותמה או על-לחיי רעדה,
ותודעוץ הקרן ונשמתי צנחה –
ותשתקע בדמעה.”

– ותיבש? –

הסבר את המשמעות של התמונה המתוארת בבית השלישי בשיר.

כיצד מתקשרת תמונה זו לבית הרביעי בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

שירת המאה ה-20

שירי טשרניחובסקי

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראי, אדמה / שאול טשרניחובסקי

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!
בחיקה, מלון־ברכה, מעון סתר, זרע טמנו... לא עוד
פניני זגוגיות של פסמת, זרע חטה כבדה,
גרגר שעורה חתול כחם, שבלת־שועל חרדה.

ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד:
פרחי פרחים בך טמנו רעננים ובהוד,
אשר נשקתם השמש מנשיקתה ראשונה,
מצניע חו עם יפה קלח, קטרת כוסו נכונה.
ועד שידעו צהרים בעצם הצער התם,
ובטרים רוו טל של בקר בחלומות־אור נבטם.

הא לך הטובים בבנינו, נער טהר חלומות,
ברי לב, נקני כפיים, טרם חלאת אדמות,
וארג יומם עודו שתי, ארג תקוות יום יבא,
אין לנו טובים מכל אלה. את הראית? ואיפה?

ואת תכסי על כל אלה. יעל הצמח בעתו!
מאה שערים הוד נכת, קדש לעם מכורתו!
ברוך קרבנם בסוד מות, כפר חיינו בהוד...
ראי, אדמה, כי היינו בזבזנים עד מאד!

הסבר את המטפורה של עבודת האדמה בהקשר של נפילת אנשים צעירים על הגנת הארץ.

הדגם את דבריך.

24. קרא את הסונט שלפניך מן המחזור "שירים לאילאיל" (סונט י), וענה על השאלה שאחריו.

שירים לאילאיל / שאול טשרניחובסקי

את אינך יודעת...

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיִּית!
מה זקופות רגליך,

מה נפלא הקו

המרמז עד חֲמַדַּת שוקיך
בְּעִזְמָה וּבְרָף, בְּגַנְדְּרָנוֹת וּבְחֹן,
בְּעַקְבוֹת בַּת־גְּלִים על גְּבִי תִלְחֹל
שְׁלֹאֲחַר הַכְּרִית –

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיִּית!

את אינך יודעת מה מאד יפִּיִּית!
עיניך שְׁנֵי שְׁקָדִים

חֲצוּבִים כְּרוּס־יָם,

כְּשִׁבוּיֹת סוּד־בְּרֹאשִׁית, וּכְעֵדִים
לְמִסְתָּרֵי גִזְרָה בְּשֵׁפֶת עֵדֵי־עַד
לֶךְ קוֹרְאִים, וּמְפִתִּים וּמְקַסְמִים בְּצוֹ –
קָפֶאת וְלֹא עֲנִית –

את אינך יודעת, עֲד־מָה יפִּיִּית!

את אינך יודעת, מה מאד יפִּיִּית!
וּבְאֲשָׁרֵי, בְּרַגְעִים

את כֵּלֶךְ שְׁלִי

בְּמִשׁוּבָה וְסַעַר אוֹן־פְּרָאִים,
את תְּפוּסָה וְלֹא תְּפוּסָה, בִּיד וְלֹא בִּיד,
נִכְבָּשָׁה וְחִפְשָׁה, כְּנִיצוּץ פְּלִיט־אֵשׁ,
כְּאֶפְרַת קַן־סִיס –

את אינך יודעת, עֲד־מָה יפִּיִּית!

הסבר את מורכבות יחסו של הדובר בסונט זה כלפי האהובה. הדגם את דבריך.

25. קרא את הסונט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא רגעי שנת, טבע / שאול טשרניחובסקי

לא רגעי שנת, טבע, וחלומות ומתקו,
רק רגש בך אראה וסערות הקרב:
על מרום שיא הריף ובמכרות עמקו,
בתהומות הישימון ובצל חביון עב.

כי תאכל נפשי, ופצעי יזעקו,
תקוותי תבלנה כשושן בסתו,
אנידה למקום שם משברים ינאקו,
למקום צוקיו ירים צור אדיר ושב.

אז בשתי מגלים הרבים בסלעים,
שהמה, בהתמוללם, שבים לרגעים,
וטור מטור ירום, גל יגבר מגל;

מצורים נכלמתי, שהמה בגאונם
אל מחץ משברים, אל נהמם ונהמונם
יסגירו את לבם, וראשיהם אל על...

מדוע לדעתך המשורר אומר "בשתי" (בית שלישי) ו"נכלמתי" (בית רביעי) לנוכח תופעות הטבע?

הסבר והדגם את דבריך.

26. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הוי, ארצי! מולדתי / שאול טשרניחובסקי

הוי, ארצי! מולדתי!
הר־טְרָשִׁים קָרַח.
עָדָר עֲלֵפָה: שֶׁה וַגְּדִי.
זֶהב־הָדָר שָׁמַח.
מְנַזְרִים, גַּל, מַצְבָּה,
כְּפֹת־טִיט עַל בֵּית.
מוֹשָׁבָה לֹא־נוֹשָׁבָה,
זֹית אֶצֶל זֹית.

אַרְצ־נְחֵלַת מְדַבְר־סִינֹי!
קָסָם כּוֹכְבֵי לַכֹּת.
הַבֵּל־זַעַם הַחֲמִסִּינֹי,
מְלוֹנָה בְּשִׁלְכֹת.
כְּרִם־גִּפְנֹן נִים־לֹא־נִים.
תַּל חֶרְבָּה נְחַרְשֹׁת.

אַרְצֹ! אַרְצ־מוֹרְשָׁה!
דָּקָל רֶב־כַּפִּים.
גְּדֵר־קוֹצֵבֵר רֶשַׁע.
נַחַל כְּמָה הַמַּיִם.
רֵיחַ פְּרָדְסִי־אַבִּיב.
שִׁיר־צִלְצֵל גְּמֵלַת.
חֶל־חֹלוֹת לִיָּם סָבִיב.
צַל שְׁקֵמָה נוֹפֵלַת.

תְּכוֹל־לִילוֹת וִילֵל־תַּנִּים.
מִשְׁאֲבָה נוֹקְשֹׁת.

הוי, הוי, ארץ חֲמַדַּת־לֵב!
הַשְּׁמִיר, הַשְּׁוִית.
בֵּיר סוּד יְתוּם בְּגָב.
בְּשָׁמִים עֵיט.
מְטִלִיֹת מְדַבֵּר נְחוּל.
שְׁבִיל זְרוּעַ שְׁחֵלַת.
בָּיִם שֶׁל אוֹר טוֹבֵעַ כֹּל,
נֶעַל פְּנֵי כֹל הַתְּכַלֵּת.

מה מאפיין את תיאור המולדת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

שירי יהודה עמיחי

27. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תִּירִים / יהודה עמיחי

בְּקוֹרֵי אֲבָלִים הֵם עוֹרְכִים אֲצִלְנוּ,
יוֹשְׁבִים בְּיַד וְשֵׁם, מְרַצִּינִים לֵיד הַכֶּתֶל הַמַּעֲרָבִי
וְצוֹחֲקִים מֵאַחֲרָי וִילֻנוֹת כְּבָרִים בְּחַרְרֵי מְלוֹן.

מְצַטְטִלְמִים עִם מֵתִים חֲשׂוּבִים בְּקֶבֶר רַחֵל
וּבְקֶבֶר הָרָצֵל וּבְגִבְעַת הַתַּחֲמִשָּׁת,
בוֹכִים עַל יַפִּי גְבוּרַת נְעָרֵינוּ
וְחוֹשְׁקִים בְּקִשְׁיוֹת נְעֻרוֹתֵינוּ
וְתוֹלִים אֶת תַּחְתּוֹנֵיהֶם
לִיְבוֹשׁ מְהִיר
בְּאִמְבֻטִּיהַ כְּחֶלֶה וְצוֹנְנֵת.

פַּעַם יִשְׁבְּתִי עַל מַדְרָגוֹת לֵיד שַׁעַר בְּמַצּוֹדֵת דָּוִד, אֶת שְׁנֵי
הַסְּלִים הַכְּבָרִים שֶׁמְתִי לְיָדִי. עֲמֵדָה שָׁם קְבוּצַת תִּירִים
סָבִיב הַמְדְרִיךְ וְשִׁמְשֵׁתִי לָהֶם נִקְרַת צִיּוֹן. "אַתֶּם רוֹאִים
אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עִם הַסְּלִים? קֶצֶת יְמִינָה מְרֹאשׁוֹ נִמְצָאת
קֶשֶׁת מִן הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית. קֶצֶת יְמִינָה מְרֹאשׁוֹ". אֲבָל
הוּא זֶה, הוּא זֶה! אֲמַרְתִּי בְּלִבִּי: הַגְּאֵלָה תְּבוֹא רַק אִם יִגִּידוּ
לָהֶם: אַתֶּם רוֹאִים שֵׁם אֶת הַקֶּשֶׁת מִן הַתְּקוּפָה הָרוֹמִית?
לֹא חֲשׂוּב: אֲבָל לֵידָהּ, קֶצֶת שְׁמֵאלָהּ וְלִמְטָה מִמֶּנָּה, יוֹשֵׁב
אֲדָם שֶׁקָּנָה פְרוֹת וִירְקוֹת לְבֵיתוֹ.

כיצד מצטיירים בשיר סיורי התיירות במקומות ובאתרים בארץ? הסבר את דבריך.
לדעתך, מהו יחסו של הדובר כלפי סיורים אלה? נמק והדגם את דבריך.

28. קרא את השיר שלפניך מן המחזור "טיול ישראלי" (שיר 10), וענה על השאלה שאחריו.

אני זוכר שאלה בספר למוד החשבון / יהודה עמיחי

אני זוכר שאלה בספר למוד החשבון,
על רכבת שיוצאת ממקום אחד ורכבת אחרת
שיוצאת ממקום אחר. מתי יפגשו?
ואף אחד לא שאל מה יקרה כאשר יפגשו,
אם יעצרו או יעברו אחת על פני השנייה ואולי יתנגשו.
ולא היתה שאלה על איש שיוצא ממקום אחד
ואשה שיוצאת ממקום אחר. מתי יפגשו
והאם בכלל יפגשו ולכמה זמן יפגשו?
ובדבר ספר למוד החשבון. עכשו הגעתי
אל העמודים האחרונים שבהם רשימת הפתרונות.
ואז היה אסור להסתכל בהם ולהשתמש בהם.
עכשו מתר. עכשו אני בודק
במה צדקתי ובמה טעיתי
ויודע מה עשיתי נכון ומה לא עשיתי. אמן.

הסבר מהו נושא השיר, והצג שתיים מדרכי העיצוב של נושא זה.

29. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא כְּרוֹשׁ / יהודה עמיחי

לא כְּרוֹשׁ,
לא בְּבַת אַחַת, לא כְּלִי,
אַלּא כְּדָשָׂא, בְּאַלְפֵי יְצִיאוֹת זְהִירוֹת-יִרְקוֹת,
לְהִיּוֹת מְסִתֵּר כְּהֶרְבֵּה יְלָדִים בְּמִשְׁחָק
וְאַחַר מְחַפֵּשׁ.

וְלֹא כְּגִבֵּר הַיְחִיד,
כְּכֹן-קִישׁ, שְׂמֻצָּאוֹהוּ רְבִים
וְעָשׂוֹ אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ.
אַלּא כְּגֶשֶׂם בְּהֶרְבֵּה מְקוֹמוֹת
מְעֻנָּנִים רְבִים, לְהִתְחַלְחַל, לְהִיּוֹת שְׂתוּי
פִּיּוֹת רְבִים, לְהִיּוֹת נָשׁוּם
כְּאִוִיר בְּשָׁנָה וּמְפֹזֵר כְּפִרְיָהּ בְּאֶבֶיב.

לא הַצְלִצוּל הַחֹד, הַמְעוֹרֵר
בְּשַׁעַר הַרוּפָא הַתּוֹרָן,
אַלּא בְּרַפִּיקוֹת, בְּהֶרְבֵּה אֲשַׁנְבִּים
בְּכַנִּיסוֹת צְדָדִיּוֹת, בְּהֶרְבֵּה דְפִיקוֹת לֵב.

וְאַחֲר־כֵּן הִיְצִיָּאָה הַשְּׂקָטָה, כְּעֵשֶׂן
כְּלִי תְרוּעָה, שֶׁר מִתְפַּטֵּר,
יְלָדִים עֵיפִים מִמִּשְׁחָק,
אַבֵּן בְּגִלְגוּלִים הָאֲחֵרוֹנִים

לְאַחַר הַמּוֹרֵד הַתְּלוּל, בְּמָקוֹם שְׂמֵת־חֵיל
מִישׁוֹר הוֹתוֹר הַגְּדוּל, אֲשֶׁר מִמְּנוֹ,
כְּתַפְלוֹת הַמִּתְקַבְּלוֹת,
עוֹלָה אֶכֶּךְ בְּהֶרְבֵּה רְבוּא גְרָגִירִים.

המשורר מביע כמיהה לחיות "כגשם בהרבה מקומות" ולמות "בלי תרועה".

תאר והסבר את החיים והמוות שהמשורר מבקש לעצמו.

30. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

משלשה או ארבעה בחדר / יהודה עמיחי

משלשה או ארבעה בחדר
תמיד אחד עומד ליד החלון.
מכרח לראות את העול בין קוצים
ואת השרפות בגבעה.
וכיצד אנשים שיצאו שלמים
מחזרים בערב כמטבעות עוף לביתם.

משלשה או ארבעה בחדר
תמיד אחד עומד ליד החלון.
שערו האפל מעל למחשבותיו.
מאחוריו המלים.
ולפניו הקולות הנוודים בלי תרמיל,
לכבות בלי צידה, נבואות בלי מים
ואבנים גדולות שהושבו
ונשארו סגורים כמכתבים שאין
להם כתבת ואין מקבל.

הלשון הציורית בשיר מבטאת עוולות וליקויים שה"עומד ליד החלון" רואה. הסבר והדגם
קביעה זו. בסס את דבריך על שלושה ציורי לשון.

פרק חמישי — שיר שלא נלמד

שיום לב: פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 31 (16 נקודות).

31. לפניך השיר "בלונים" מאת דן פגיס. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

בלונים / דן פגיס*

בלונים של מסכה מתרפקים זה על זה
בין נחשי הנָר, ומקבלים בעונה
את הסִיג, את תקרת האולם.
מוכנים לקל רמז,
זהירים לצית לקל נשיכה.
אבל אפלו ענוי עולם אלה
קרבה שעתם.
פתאם נשמתם פורחת
בצפוף מבהל,
או נשמתם פוקעת
בנפץ יחיד.
אחרי כן מתרפטות גופות הגומי
בשולי מרְבד מפגל,
והנשמות תועות
בעולם הביניים, בערף בגובה האף.

* דן פגיס — משורר ישראלי, 1930-1986. זוכה פרס ראש הממשלה לשנת 1973.
מספריו: שעון הצל, גלגול, מח.

- א. השיר מתאר חפץ מוכר בדרך מקורית ולא שגרתית.
הסבר והדגם קביעה זו. (10 נקודות)
- ב. לדעתך, האם נימת השיר כבדת ראש או משועשעת, או האם בשיר משתלבות שתי נימות אלה?
נמק והדגם את דבריך. (6 נקודות)

בהצלחה!